

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZS-DOBOKAMEGYEI NÉPTANÍTÓK EGYLETE.

FŐMUNKATÁRSÁK:

KOZMA JÓZSEF ÉS SZABÓ ENDRE.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

VÁRADI KÁROLY.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik a belső-középutczában 31. sz. a.); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Gazsi József egyleti pénztárnok czimén — a **Kiadó hivatalba** (kurta szappanuteza 15. sz. a.) küldendők.

Ki nevelje gyermekeinket?

I.

Ha valaki különösnek találná e kérdés felvetését, kérem, figyelje meg csak kissé komolyan a mindennapi élet jelenségeit, s úgy ítéljen aztán a dologról.

Én megfigyeltem közülök néhányat, s őszintén mondhatom, hogy a tett szomorú tapasztalatok után nagyon is jogosultnak, s egészen időszerűnek tűnt fel előttem e kérdés.

Nézzük csak kissé, mit láthatunk az életben! Az atya egész nap fut, fárad, hogy kenyeret szerezzen családjának, gyermekeinek. A mint mondani szokták, megköszöni, ha napközben anynyi időt szakíthat magának, hogy haza fusson ebédre. Igen, mert a mikor üzlete, hivatala vagy más magán foglalkozása le nem köti, akkor előáll a közügy, s az hívja a szolgálatába, e hívásnak ellenállani pedig: polgári és hazafiui bűn. E szerint tehát az atya — legyen az iparos, kereskedő, gazda, hivatalnok, tanító, lelkész, ügyvéd, orvos, banquier vagy államférfi, vagy mit tudom én, mi más kenyér-kereső vagy dícsőség-kergető ember — nem ér rá arra, hogy gyermekeit nevelje, sőt a legtöbb még arra sem igen, hogy azok nevelését néha-néha ellenőrizze, vagy vezesse. Ezért rendesen azt is mondják az atyák: a mig kicsinyek a gyermekek, végezze a nevelést az anya; majd ha megnőnek, átveszi aztán e kötelességet az iskola, s ha már onnan is kikerültek, befejezi és megkoronázza a munkát az élet, a társadalom.

Tehát a család feje, s a gyermekek legtermészetesebb gyámja, tanácsadója, mentora és vezetője, egyszerűen azzal hárítja el magáról a nevelés feladatát, kötelességét: „nincs időm, nem érek rá.“

Na, de talán jobban áll a dolog az anyákkal? . . .

Jobban, a hol jobban! De nézzünk csak szét a városon, s mit láthatunk a legtöbb háznál?

Azt, hogy az anya — kivált ha még fiatal — többet foglalkozik piperéivel, mint gyermekeivel; s ha úgy, a hogy elrendezheti vagy rendbe hozhatja a házat, „veszi a nyakába a világot“, sétákat tesz, látogatásokat fogad, élvez és szorakozik, s ha még ezektől is marad fenn valami ideje, azt ő is a közügyeknek szenteli. Most egy jótékonycélu táncvigalom rendezésén fáradozik, majd egy hasonlócélú tombolára árulja a sorsjegyeket. Ma a nőegylet ülése rabol el „drága idejéből“ pár órát, holnap meg azért kell néhány percre elhagynia síró kicsinyjeit, hogy a szerencsétlen árvákat látogathassa meg az árvaházban. Na, de legalább saját gyermekeiről is „van gondoskodva“. A mig ő távol van, otthon marad a tarsalkodónő, a száraz dajka, a bonne, vagy a szakácsné, s elvégeznek ezek mindent.

Aztán, istennek hála, vannak már nálunk is óvodák és gyermekertek is, s a nap néhány órájára ezek is lefoglalják a kicsinyeket. A haladó kor gondoskodik arról, hogy ne legyen többé oly nehéz társadalmunkban anyának lenni, mint volt eddig; s a haladó korban élő anyák miatt ne zsákmányolnák ki az újabb társadalom rajtok könnyíteni akaró, nagyszerű vívmányait.

Bizony, az egyszerű falusi mamák irigyelhetik a városi anyák kényelmes helyzetét!

Egy részök irigylis is, s azért nem is találja jól magát otthon; a többi pedig legfőleg azért nem irigylis, mert jobban elfoglalja magát a gazdaszaszonykodással, a fonással, szövéssel, tyúkültetéssel, sertés-

hizlalással és „szomszédni járás“-sal, mint hogy ideje lenne az unatkozásra s ezzel együttesen az irigységésre.

Az utóbbiaknál jól is lenne ez így, jól kivált akkor, ha e jó és hasznos foglalkozások mellett arról sem felejtkeznenek meg, hogy gyermekeik is vannak, s ezek neveléséről is kellene gondoskodniók. Hanem a „tűzről pattant gazdaszszony“ híréért, vagy más okért bizony falun is megfélejtkezik erről nem egy anya. Tehát újra előttünk áll, s újra jogosulttá lesz a kérdés: „ki nevelje gyermekeinket?“ — a mire aztán, kivált falun, legtöbbször csak e lehet a felelet: „majd kineveli az iskola!“

De mit mond erre az iskola? Fájdalom a legtöbb, — kivált ha kissé ugynevezett nagyobb szabásu intézet — bizonyosan ezt mondja: „nekem annyit kell tanítanom, anynyi ismeretet kell közölnöm, hogy e mellett bizony rá nem érhetek arra, hogy még neveljek is.“ A melyik pedig nem is mondja ezt, az is bevalhatja magáról, ha jól számot vet a rendelkezésére álló idővel, s a kebelében működő nevelési tényezőkkel, hogy egy maga még nem nevel egész embert. Legfőleg csak annyit tesz, ha épen akarata van rá, hogy kiirt néhány ferde szokást, s ad néhány általános vezérelvet, de hogy aztán azok helyén s ezek megvalósítása mellett miként épüljön föl egy egész jellem: ezért már nem vállal felelősséget. „Gondoskodjanak erről a szülők, vagy tetőzze be az iskola munkáját a társadalom“: ez itt is a szokásos jelszó.

Jó, tehát neveljen a társadalom!

De mivel s miként? Talán azokkal a szemkáp-ráztató külsőségekkel, a melyekkel üres belsejét titkolja, takargatja; vagy a maga mesterségesen kiszámított célzatu hízeltkedéseivel, önző haszonhajhászattával, üres phrazisaival, piaci dicsőítést váró eredményeivel s még a sötétben is igen undok bűneivel? Nem, ezekkel embert nem nevelünk! De annál kevésbé nevelhet a gyermekekből embereket ezekkel a társadalom, kivált ha őket már kicsiny korukban elkapatja, s szereplő hőökké, divatnajmökká s túlkövetelő nagyságokká teszi.

De ki nevelje hát már a gyermekeket? Hiszen nem maradt már több tér s több tényező, a melyen s a mikkel a nagy munkát végezhetnék.

Nem, s valóban nincs is; de azért még is fenn marad a remény, hogy e tényezők is elvégezhetnék

a munkát, ha egymást segítve s egymást megértve egy célra dolgoznának. Hogy miként: erről a következő számban.

Váradai Károly.

Lehet-e a jelen tanmódszert reformálni?

(Befejező közlemény).

Felemlitem továbbá még a „beszéd- és értelemgyakorlatok“ ügyét. Nagy László s a miniszteri terv külön tantárggyá tették ezen gyakorlatokat, s a képezdekben annak módszeréről is szólnak. Soha egyetlen paedagogiai utasítás sem tett annyit nálunk a paedagogia érzés megtompítására, mint ezen egy pár középszerű német fő ügyetlen majmolása. Oly értelemben, mint az angol az „object lessons“ neve alatt teszi, midőn a népiskolai növendékek részére szükséges összes realis ismereteket egyesítve, s az olvasó könyvhez kapcsolva adja elő, van jelentősége egy ily külön tantárgynak, azonban nem az iskolai év kezdetén. Különösen nincs értelme ennek az irva-olvasás, és számolás mellett mint külön álló tantárgynak, mely szintoly gépies s rendszeres, holott egy ily bevezetésnek a gyermek otthon szerzett s általában feltehető ismereteit kellene rendszereznie, hogy abból az egyes ismeretkörök — mint a fatörzsből az ágak — fokonként oszoljanak külön. A „beszéd és értelemgyakorlatok“ különben is fatalis elnevezésű tantárgy helyett az ismeretek játszva rendezésének nem külön órákban kellene előadatnia, hanem az egész tanmódon át kellene vonulnia. E tekintetben Fröbel ismét úttörő. Kik a pestalozzianismus dogmatikai álmából már kiszabadulni képesek, azoknak melegen ajánlom ezen phantastikus irmodoru, de genialis szerző eredeti dolgozatai közt (kiadta Lange Wichard 3 kötetben) azon fejezetet, melyben arról szól „miként tanul meg Lina írni és olvasni?“ Valódi gyönyörűség, ha e fejezetben élvezni tudjuk a természetszerű s benső összefüggést. A leányka látja, hogy anyja távollevő atyjának ír levelet. A vágy felébred benne. Anyja munkára ösztönzi. Ez ösztönzésre neki áll a kis lány, s pálcákból rakja össze a nagy latin ABC egyszerű betűit; először is a maga, a mama és papa egyszerű neveit. Pár nap alatt már jól ismeri a betűket, ismételve kitudja rakni s a hálozott táblán utána is rajzolja, s egy pár hét alatt kész a levél a papíron. Nem a kis abc-vel, nem a lelketlen szigorú szabályszerűséggel kizoztatva, ha-

nem önként fejlődve ki, mint valamely egyszerű játék, melynek komoly oldalát csak akkor érti, ha már birtokában van. Előbb érez s lelkesül, de a mulékony lelkesülés lassanként komoly törekvéssé alakul át.

Ezen két példa, úgy hiszem, eléggé kimutatja Fröbel módszere előnyeit a népiskolában divatos módszer felett. Azonban nézetem szerint még tovább is kell mennünk s meg kell valósítanunk a tanmódban még azt is, a miről Pestalozzi s Fröbel csak álmodtak, vagy a mit legfelebb csak általános és határozatlan kifejezésekben nyilatkoztattak ki. S ezen eszmény: az ember természetszerű fejlődésének azon elve, mely Fröbel gyakori hasonlata szerint a kertész ápoló s fejlesztő munkájának megfelelőleg magára a természetre bizza a főmunkát, s inkább csak örökdi felette, hogy a gyermekek tehetségei helyes irányban fejlődjenek, s támaszai által kijelöli az irányt haladásukra.

A modern bölcsészet, mely a szabad akarat s eredendő bűn hajdani fogalmait halomra döntötte, s a mely az embert csak természeti lénynek tekinti, nagyon elő fogja segíteni ezen új módszer megalakulását. Épen úgy, mint az erkölcsi nevelésben — egyes özvíviz előtti theolog nézeteit kivéve — többé szó sem lehet arról, hogy a gyermekkel az erkölcsi s vallásos eszméket elméletileg is közöljük, mielőtt azok a megszokás által második természetökké lettek: épen így az értelmi nevelésnél is halomra fog dőlni rövid idő alatt azon esztelen módszer, mely (különösen a kátéknál, a nyelvtanban s a természeti tudományoknál) tudományos rendszerek s elvek hirdetése által hiszi lehetőnek a komoly oktatást. A tanításban jövőben nem az lesz a főcél, hogy az absolut igazságot ismertessük meg, hanem hogy ezen absolut igazságot mindenkor concret egészében s a gyermek felfogás módjához mértén adjuk elő, s oly módon, hogy őt magát segítsük ezen absolut igazságok öntudatos, de egyuttal küzdelemteljes és fáradságos felfedezéséhez.

Nem tartom feleslegesnek, hogy itt is egy példát állítsak fel. A paedagogia mindeddig bizonyos rangfokozatot tart fenn az egyes tudományágak között, s ezen rangfokozat szerint osztályozza be őket az iskola különböző osztályaiba. Az elemekről kell haladnunk az összetettre, a concretól az elvontra: ez az általános szabály. Oly tiszta s világos elv ez,

s mégis alig van elv, melynek oly annyira ellenkezőjét gyakorolnánk az iskolában, mint ennek; alig van oly elv, mely komolyan megvalósítva határozottabb kárára volna a nevelésnek. Nem azt értem én ez alatt, hogy az egyszerű és concret fogalmak alatt a realis egyszerű s concretat (a vegytani elemeket, az összehasonlító nyelvészet által nyert gyököket, a természetrajz napjainkban felfedezett protistáit, avagy az erők átalakulásának törvényeit, a nemzetgazdasági alapviszonyokat stb.) tárgyalhatnók, hiszen ezeket maguk a paedagogok is a későbbi korra útastítják; de határozottan állítom, miszerint teljes lehetetlen az is, hogy a gyermek az egyszerűről haladna az összetettre, s a concretól az abstract viszonyok ismeretére, mert ezen haladás csak úgy lehetséges, ha az előbbi fok egész tárgya tiszta s határozott képből áll előtte. A legtermészetellenesebb módszer ez, mit gondolnunk lehet, habár — fájdalom — nemcsak gondolnunk kell, hanem minden nap tapasztalhatjuk. Egyes töredékes ismeretek közlése csak gépies hozzátoldás az ember értelméhez, melyet az assimilálni, mintegy vérré átváltoztatni sohasem képes. Nem egyes ismeretköröket, hanem mindenkor egészet kell nyujtanunk a növendékeknek, mert a lélek is ép oly egész mint a test, s csak egészben fejlődhetik ki. A gyermeknek világnézete van, szűk körű s homályos, de a maga nemében egész, s ezen egészet lerombolni nem szabad. Lelki szervezetünk, dacára a rossz iskolai dressurának, még mindig megköveteli azt. Ki nem tudja saját tapasztalatából, hogy egyes tudományágról nem haladhatott át a másikra, (p. a csontvázakról az izállatokra, az ókorról a középkorra stb.) úgy, hogy az előbbit már teljesen ne értette volna. Az új ismeret világot vet a régre, s a tudományos biztonság épen ezen összehasonlítás segélyével történik. A tudományok szervezetének szétbontása egyes ismeretkörökre épen most, midőn e téren is a munkafelosztás veszélyes, természetellenes vonalokat állított fel, nemcsak ezen tudományok összeségének, a természet s embervilág egységes létének tudatát nehezíti, hanem a gondolkodás módot is megzavarja. Inductió- s deductioról álmodtak elődeink, ma tudjuk, hogy nem állunk többé a hegytetőn, honnan az igazságot deductiv uton kényelmesen áttekinthetnők, de nem is vagyunk a hegy aljában, honnan egyenesen hatolhatnánk fel; szellemi tudatunk s a helyes kutatásmód az őserdő közepén

kutató eljárásához hasonlít, az eredet s a vég ismeretlen, de a kör mindig nagyobbodik s összehasonlítás után — nem ritkán az előbbiekkal ellenkezőleg — új meg új örvényeken járást kísérlünk meg. Az összehasonlítás s a concret egység elvének szilárd keresztülvitele ennél fogva a népiskolákban is elengedhetlen. A tudományok közt lehet rangfokozat, de az ismeretek közt még nincs s a népiskola nem a tudományt adja elő, hanem az ismeretet rendezi. Jogtalan ennél fogva az egészségügyi, nemzetgazdasági, geológiai stb. ismeretek teljes kizárása a népiskolából, azonban szintoly jogtalan a káték, nyelvtanok értelmetlenül pedans systematikus divatos előadás módja, s szintoly jogtalan a népiskola első, sőt második osztályában is már elkülöníteni az egyes tantárgyakat, holott itt még az ismeretek természetes rendezése szerint csak az elméleti s műszaki (írás, rajz, ének stb.) tárgyak különíthetők el, s magok a tudományok még egy harmadik osztályban is (9—10 éves gyermekeknél) alig oszthatók fel másra, mint az anthropológiai (nyelvi s történeti) s természettudományi két természetes nagy csoportra.

Könnyen beláthatja e sorok olvasója, miszerint ezen lélektani elvek alapján a népiskola tantervének s tanmódszerének egészen át kell alakulnia. Megengedem, hogy mindezen követelmények jelenleg csak eszményképek, azonban a valódi néptanítónak, ki több akar lenni, mint a gyermekek gépies oktatója, ily eszményekkel foglalkoznia kell. A nagy Diesterweg ismételtén intette követőit, hogy ne oszoljanak egyszer se szét a nélkül, hogy módszertani kérdésekről ne vitatkoznának vagy ne tanakodnának. A nagy paedagog ezen szavait a magyar tanítóknak is meg kell érteniök. Szóljának fel férfiasan anyagi bajaik miatt, rendezzék komolyan társadalmi viszonyaikat, de ne feledjék, hogy a tanítói kaszt megdönthetetlen tekintélye azon perctől kezdődik, midőn kimutatják, hogy sokkal tökéletesebb új nemzedéket tudnak nevelni, mint atyáik voltak, s pedig ez csak a tanmódszer tökéletesedése által lehetséges.

György Aladár.

A szemléltetés a mint van és a mint lennie kellene a népiskolában.

II.

Ismereteink legtöbbjét a külvilág, annak tárgyai és tüneményei szolgáltatják. A tárgyak és tünemények első felfogásához, megismeréséhez az érzékek segítségével jut a lélek. Látérezékünkkel felfogjuk a tárgyak színét, alakját,

nagyságát, számát, részeit; hallérezékünkkel a hangokat, mint a beszéd és zene elemeit; iz- és szagérezékünkkel a tárgyak vegyi tulajdonságait: a tapintással a hideget, meleget, az anyag tömörségét stb. Ezen érzéki felfogás útján jut a lélek határozott tartalomhoz, a szemléletekhez, melyek anyagot s alkalmat nyújtanak neki a további önállóbb működésre, maguknak a szemléleteknek az érzékek mellőzhetőségével felsőbbfoku ismeretökké fejlesztésére. Így állanak elő a képzetek, midőn már a tárgyak közvetlenségén s azoknak az érzékek által való vizsgálásán kiemelkedett a lélek; a képzetek csoportosítása és egyesítéséből keletkeznek azután a fogalmak stb.

Ez lévén az ismeretek fejlődésének processusa, mi természetesebb, minthogy a népiskolának, a gyermeki lélek működésének megindíthatására, a tárgyak érzékeltetésével s ezen érzékeltetés eredményének megszerzetésével, a szemléltetéssel és szemléletek szerzésével kell kezdenie az ismeretek közlését. Mint-hogy pedig a tárgyakról magok által a tárgyak által lehet a fejletlen léleknek tiszta, világos ismereteket szerezni, önként következik, hogy a szemléltetésnek magok a tárgyak, úgy a mint azok a természetben vagy a közélet használatában jelentkeznek, lesznek a legtermészetesebb eszközei. Például, egy állatot, növényt vagy ásványt úgy ismertethet meg legkönnyebben a gyermekekkel, ha azt magát szemléltetem velök; egy eszközt, butodarabot stb. ha mindenikre közvetlenül irányzom látérezékeiket.

Igen; de nem minden szükséges tárgy áll közvetlenül az iskola rendelkezésére, s nem is találhatja fel mindeniket a maga környezetében a gyermek. Hanem azért nem szorítkozhatunk csakis azon tárgyak érzéki ismertetésére, a melyeket a tanterem a maga felszerelésében nyújthat; nem, mert ezáltal nagyon is kevés és nagyon is hiányos anyagot szolgáltatnánk a gyermeki léleknek, szűk határt szabnánk szellemi működésének. Gondoskodnunk kell tehát eszközökről, melyek által magukat a tárgyakat lehetőleg helyettesíthetjük. Ily eszhezőkül kínálkoznak pedig a tárgyak mintái (modelljei) és képei.

E szerint a népiskola szemléltetési eszközei lennének: a tárgyak magok, mint természetes eszközök s a minták és képek, mint mesterséges eszközök.

A most említett mesterséges eszközök mindkét csoportjának hiánya az, hogy mivel azok csak helyettesítői bizonyos tárgyaknak, általok világos tárgyismeretet csak ritkán szereztethetünk s annyival nehezebben, mert azok rendszeren kicsinyített alakban tüntetik fel a megismertetendő tárgyakat.

Mindamellet a minták, milyenek az állatok, házi eszközök, gépek kicsinyített alaku fafaragványai, az emberi test nevezetesebb szervei u. m. látérezék, hallérezék, agyrendszer, sziv, gyomor stb. szerkezetének szemléltetésére szolgáló gipsz-, viasz- vagy papier-machéból készült mintázatok, földrajzi domborképek stb. — minthogy az illető tárgyakat minden oldalról kidomborítva mutatják, határozott előnyvel bírnak a képek felett, melyek csak egyoldalú, korlátolt szemléleteket adnak. Azonban megszerzhetőségükre többnyire hiányozván a népiskola anyagi ereje, mesterséges szemléltetési eszközökül leginkább mégis csak a képek maradnak.

Hogy a kezdő iskolásgyermek első szemléleteiül ne képek, hanem magok a tárgyak és pedig nem egészen ismeretlen tárgyak, szolgáljanak arra a tanítót a fennebb hangsúlyozott világos tárgyismerethez juttathatáson kívül, még más lélektani okok is utalják. Az alig hat éves kis gyermek egy előtte nagyon is kedves körből — a szülői szeretet melege által áthatott családi életből — lép be az

iskolába, mint rá nézve idegen, ismeretlen helyre. Hoz azonban magával egy kis ismeretkört, melynek tartalmát legalább egyrészt az iskolai tárgyakban és iskolai életben is újra feltalálja. Csak bizalmát és bátorságát fogja tehát emelni, ha oly tárgyakról kérdezősködnek tőle, melyek előtte nem ismeretlenek s melyekre nézve feleleteket tud adni. Ez eljárást követve, a tanítónak is kedvező alkalom nyílik arra, hogy a gyermek hemályos és hiányos ismereteit rendezze s így mindmégannyi kiindulási pontot szerezhet arra nézve is, hogy további szemléltetésébe — ismertről menvén ismeretlenre — rendre bevonhassa azon iskolai tárgyakat is, melyek a gyermek előtt még eddig nem voltak ugyan ismeretesek, de a melyek az általa már azelőtt is ismertek mellé könnyen csoportosíthatók.

Kozma József.

(Vége követk.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK.

Az „udvarhelyszéki általános néptanító testület” mult évi működéséről vettük a gondnal szerkesztett titkári jelentést. a melyet az egylet tevékeny titkára s a kereszturi képezde buzgó igazgatója — Kozma Ferencz úr — állított egybe. Lapunk tere nem engedti, hogy a meglehetősen terjedelmes munkálatot egészen közvétegyük, de főbb adatait örömmel igtatjuk ide. Örömmel, mert ezek így is mindenki előtt bizonyosságot tehetnek e derék egylet hasznos és sikeres működéséről s általában arról, hogy Udvarhelyszéken a tanügy mennyire fel van karolva.

A jelentés mindenekelőtt meleg hangon emlékezik meg az egylet volt titkárának — Gyertyánfy Istvánnak — a körből történt eltávozásáról, a melyért „csak az a gondolat nyújthat a kör tagjainak kárptólást, hogy a nevezett derék tanférfiu az ők ügyeik helyett most már az összes magyar tanitóság érdekeit szolgálhatja.”

A központi választmány működéséből legfontosabb az, hogy a szék egyik vidéki köre — a kereszturi fiók-kör — segélyalapjából a szék egész kerületére kiterjedő általános segélypénztárt létesített. E pénztár már is mintegy 600 frttal rendelkezik s annak megteremtésében a legfőbb érdem a „buzgó népiskola-barát”-ot, újszéki Rafaj Károlyt illeti, a ki maga 300 frt alapítvánnyal kezdeményezte az ügyet. (E tény nem szorul a mi dicséretünkre, de azt t. olvasóink tájékozására lehetetlen el nem mondanunk, hogy a nevezett lelkes tanügy-barát nem valami dúsgazdag „nagysás úr”, hanem egy oly férfiu, a ki nevelői pályáján megtakarított filléreiből áldozott már eddig is sokat s áldoz ma is a magyar tanügynek. Éljen soká s az általa is szolgált ügy diadala legyen nemes tettei jutalma! Szerk.) De a hol az egyes ügy áldoz, ott nem maradhat el a köz is. Ezt mutatja legalább a jelentés azon része is, mely arról értesít, hogy az udvarhelyszéki népnevelési egylet (mely a n. b. e. Eötvösünk szellemében alakult ilyenmü egyletek közt ma talán az egyedüli az országban) szintén 100 frttot szavazott meg kiadás végett e segélyalap javára; továbbá kilátás van arra is, hogy a községek is belépnek az alapító tagok sorába. Ezt meg is tehetik anynyival is inkább, mert e segélyegylet célja nem pusztán csak humanisztikus. Nem, sőt az első célja épen az, hogy a „rendszeresített állomásokon a tanítói fizetések fokozatosan mindaddig javíttassanak, a míg a 4—500 frttot elérik; s csak ha ezt már sikerült elérnie az egyletnek, csak akkor fogja az özvegyek és árvák segélyezését is hatáskörébe ölelni”. Méltán

ígért tehát e tekintetben szives közreműködést a választmányak „a szék buzgó és a népnevelés ügyét is szíven hordó alkirálybirája, Tibád Antal úr”.

Örömmel olvastuk továbbá a jelentésből azt is, hogy az imént említett népnevelési egylet mindinkább egyesíti a maga működésének hatását a széki tanító-egylet működésével. Ugyanis a segély-alap nevelésén kívül még azzal is segítségére volt a tanító-egyletnek, hogy úgy a tavaly, valamint már az előtt egy évvel is 40—40 frtot ajánlott fel és adott át ennek pályadíjak kifizésére.

A jelentés többi része a körök működését vázolja. Térszúke miatt mi ezekről is csak röviden szólhatunk. A legtöbb kör a tanító-egyleti szokásos működéseket mind felölelte: tartottak mintatanításokat, rendeztek felolvasásokat, foglalkoztak könyvbírálatokkal és folytattak életrevaló eszmecseréket. Egy pár kör, mint a homorodi és udvarhelyi még a gyümölcsfa tenyésztés és a gyümölcs-nemesítés érdekében is jótékonyan hatott a maga felvilágosításával és buzdításával. A homorodi kör önálló könyvtárt is alakított tagjai számára, könyvtárát gyarapította, keblileg dalárdát szervezett s a pártoló tagok gyűjtésében is leginkább kitűnt. Elismeréssel említi fel a jelentés, hogy e körből a papok is csaknem mind beléptek a pártoló tagok sorába s hogy az így belépett lelkészek csaknem kivétel nélkül buzgó látogatói voltak a körü értekezleteknek. A tagsági díjak begyűjtésében különben is tevékenyen működött udvarhelyi kör fejtette ki a legnagyobb buzgalmat. A kereszturi kör meg az által tűnt ki, hogy legtöbb gyűlést tartott (havonként egy-egy, a míg a többiek csak évnegyedenként tartottak egyet) de még inkább azáltal, hogy az általános segély-pénztár megteremtése érdekében is ez fáradozott a legtöbbet. Itt csak a volt a baj, hogy a gyűlések kivétel nélkül, mind egy helyen — Kereszturon — tartattak; de jövőre már e kör is életbe lépteti a vándorgyűlések növszólva: Udvarhelyszéken oly lendületet nyert az újabb időben a népoktatás ügye, hogy ez az életrevaló Székelyföld anyaszékének minden tekintetben becsületére válik.

* * *

A krizbai tanítói kör e folyó 1875-ik év január hó 13-án Árapatakon tartotta meg a maga vándorgyűlését.

Az erről beküldött jegyzőkönyvből kiemeljük a következőket:

1. Bibó László mintatanítást tartott az 1 és 2 osztályal az irvaolvasásból, az 5 és 6 osztályokkal a földrajzból.

Az irvaolvasásból tartott mintatanításra vonatkozólag Józsa M. megjegyzi, hogy midőn a gyermekekkel olvastunk, illetőleg a leírott, nyomtatott szavakat részekre bontjuk, ne a hang, hanem a betü elnevezést használjuk.

E megjegyzést a többség elfogadta Bedő D. azon pótgjegyzésével, hogy a betü elnevezés helyett jobbnak tartja a jegy elnevezést.

A fenebbi észrevétel kivételével a mintatanítások helyes és célszerű tanmóddal összekötöttnek nyilvánítottak.

A gyűlés a románajku iskolában is megjelenvén, örömet s elismerését fejezte ki az illetőknek azért, hogy ha bár kis mértékben ugyan, de a magyarnyelv gyakorlására is gond fordítottak. Schiopu J. indítványára az épen jelenlevő iskolaszéki elnök fölkérte, miszerint haszon oda, hogy a régi tankönyvek helyett vétessenek használatba a kormány által kiadott abc- és olvasó-könyvek. Továbbá megtaláltatott az iskolaszék elnöke azért is, hogy a tanteremben a két oldalról jövő — a gyenge gyerme-

ki szemre ártalmas — világosságot, függönyök, vagy más úton megakadályozni hasson közre.

2. Élénk eszmecsere fejlődött ki a többeknél gyakorlatban levő karban olvastatás fölött.

E tárgyhoz többen hozzászóltak, de az idő rövidege miatt a vita folytatása egy jövő gyűlésre halasztatott.

3. Bedő D. olvassa írásbeli értekezését a „vizsgák módszeréről”, mely munka megbírálás végett Fazakas J. és Józsa M. tagoknak adatott ki.

4. Józsa M. következő indítványokat teszi:

a) Minden tanév folyama alatt anynyi köri gyűlés tartassék, hogy a körünkhöz tartozó iskolák mindenikét egyszer minden évben látogathassuk meg.

b) Minden gyűlés alkalmával az illető előadó tanító csak is egy osztálylyal s egy tárgyból tartson mintatanítást és a tárgy módszertanilag úgy dolgoztassék föl, hogy csak a begyakorlás maradjon el.

Mig a második indítvány egyhangulag elfogadtatott, addig az elsőnek Butak J. és Bedő D. személyében ellenesei támadtak, okul hozván föl, hogy a tanítói díjak annyira silányok, hogy abból évenként 8—10 gyűlésre költeni alig lehetséges, hozzávéve még azt, hogy a községek fuvart és napidíjat nem hajlandók adni.

Czugh L. a tanítókat hibáztatja, ha nem képesek érvényt szerezni egy miniszteri szabályrendeletnek; Bibó L. és Babos Ferenc bobizoniyitani igyekeznek, hogy ha a tanító a kortól elmaradni nem akar — pedig elmaradnia nem szabad — ugy csekély díjából is áldoznia kell saját szellemi előrehaladásáért. Így az első indítvány is elfogadtatott.

Végül a beküldött jeyzökönyvből megemlítjük, hogy „a gyűlésen jelen volt tagok megemlékezve szeretve tisztelt volt tanfelügyelőjük nagy, Pethy Lajos urról, hozzá üdvözlő táviratot menesztettek.”

Ugyancsak Józsa M. pályatársunk szíves közléséből kaptunk egy terjedelmes tudósítást a Brassó vidéki néptanítók egylete tanügyi bizottságának azon üléséről, a melyek célja volt „a helyi körülmények s a gyakorlati kivethőség tekintetbe vételével megállítani az ot-tani népiskolák számára néhány tantárgyból a tananyag mennyiségét s annak beosztását.” Terünk kimértsége nem engedi, hogy a beküldött rendszeres munkálatot egész terjedelmében közzétegyük, de azt nem állhatjuk meg, hogy egy pár kivonatot ide ne iktassunk ebből is annak bizonyítására, hogy imé mennyi buzgalommal s mily éber tájékozottsággal látnak már feladatuk megoldásához vidéki pályatársaink is.

A természetrajz tanítása levén szőnyegen, előadó Józsa Mihály e tantárgy népiskolai oktatásának célját e 3 pont alá foglalja:

„a) A természet vizsgálása iránt a gyermekben vonalmat, szeretetet ébreszteni. b) A gyermeket a természet megismerésére vezetni, de úgy, hogy azon kevésben, mit a természet terményeiből megismerniök lehet, ismerjék meg az egész természetet; c) hogy e célok mellett éressenek el más célok is t. i. a lakhelyi, vidéki és hazai hasznos és ártalmas állat, növény és ásvány termények ismerete. Ezen célból kiindulva, tekintettel a tárgy fontosságára és terjedelmére, továbbá tekintettel arra, hogy a megelőző évekből a tanulók már birnak némi természetrajzi ismerettel, véleményezi, hogy e tárgy tüzetes, módszertani tanítása a népiskolák 4-ik osztályában vegye kezdetét s a 6-pik osztályban végeztessék be.

A bizottság e javaslatot elfogadja, s a tananyagot minden osztály számára (kifejtő és öszszekötő tanmenet-

ben) úgy állította östsze, hogy minden osztály tananyagában a természet mind három országa a gyermek lelki szemei előtt álljon. A hatodik osztály tananyagába az embertan lehető, részletes tanítása is fölvétetett, tekintettel az egészségtanra.

A természettan tanításáról referáló előadó Török Sándor, a természettan tananyag körvonalozásánál tekintettel volt a helyi viszonyok számbavétele mellett a gyakorlati élet szükségére; tekintettel volt arra, hogy a természettan gyakorlati tanítása által megszokja a gyermek minden okozatnak okát keresni, mi által a babonás hit káros következményei mindinkább gyérülnek, tekintettel végre arra, hogy iskoláink népessége leginkább földmivelők gyermekeiből áll, kiknek életszüksége e tárgyra nézve lényegesen különbözik az iparos osztályétól, tehát a mi népiskoláinknál a mindennapi tapasztalatok közvetlen közelében eső természeti jelenségeket magyarázó és okadató természeti törvények tanítása bir gyakorlati értékkel.

A jelzett szempontokból indulva ki a bizottság, mel-lőzendőnek véli a természettan mint tudomány fogalmának hosszas magyarázatát népiskoláinkban, kiküszöbölni óhajtja e tárgynak olyatén tanítását, mely előbb a testek tulajdonságát sorolja elő, s ezek alapján vonja ki a természeti törvényeket, azért mivel így a) nem alkalmazkodhatunk azon igen fontos paedagogiai elvhez, hogy a gyermek fogalmkörébe eső jelenségekből induljunk ki; b) mivel egyes reánk nézve jelentéktelenebb törvények előadása által mel-lőznünk kellene a fontosabbakat.*)

Közlő: Józsa Mihály, köri jegyző.

* * *

Zilahról, folyó hó 4-éről a vettük a következő tudósítást, a melyet csekély kihagyással egész terjedelmében ide igtatunk.

A közép-szolnok-krasznamegyei tanítótestület zilah-járás-i köre Faluvégi Albert kép. igazg. tanár elnöklete alatt, Zilahon, mult hó 27-én tartotta meg jelen évi első évnegyedes rendes gyűlését.

E gyűlés nevezetesebb tárgyait képezték az üresedésben volt jegyzői tiszt betöltése, melyre közfelkiáltással Kovács Dénes polgári iskolai tanár választatott meg. Továbbá Triff Gábor kép. tanár előadása a meter-mértékekről, mely — habár két óránál több időt vett igénybe — ez időt éppen nem mondhatjuk elveszettnek, mert előadó élénk előadásával folytonosan lekötve tartá figyelmünket, s jól választott gyakorlati példáival tárgyat tanulságossá tudta tenni.

Az idő előre haladván, Cöndör Sándor képezdei gyak. isk. tanító mintatanításának megtartása ez úttal elmaradt, hogy időt nyerjünk a helybeli községi elemi iskolák megtekintésére. A d. utáni órákban csakugyan meg is tekintettük azokat, s csaknem mindeniknél úgy találtuk, hogy igen is zsufolva vannak növendékekkel.

Egyéb megjegyzésektől e helyen óvakodom, de kifejezem azon óhajtásomat, hogy az ezutáni ily iskola-látogatások bevégezése után ne öszszoljunk azonnal szét, ha az idő, mint most be is alkonyodott; hanem menjünk vissza, honnan kiindultunk, s beszéljessük meg, ha gyertyavilágnál is, a látottakat és hallottakat, mondjuk el tapasztalatainkat, hisz a kedvező vélemény mig egyfelől bárkire is felemelő, a jóakaratu rámutatás (nem gáncsolás, vagy megrovás) e, vagy ama hiányra, s tévedésre, bizonynyal csak jót eredményezhet. Sok esetben a hibát éppen azért nem

*) A mint a beküldött munkálat tanúsítja, a más két előadó — Kelemen Károly és Veres Károly is — becsülettel oldotta meg tisztát.

látjuk meg, mert nagyon közel áll a szemünk előtt. Egy-mást jóakarólag bírálva, oktatva, leszünk tökéletesebbek.

Végül nem tehetem, hogy kifejezést ne adjak fájdalomnak a miatt, hogy kivált falusi tanítóink, kik legtöbb jót merithetnének az ily tanítói gyűlésekből, nagyon kevésé vannak áthatva azok fontosságától. Jelen gyűlésünkön is a járási körünkhöz tartozó, zilahi-vidéki tanítótársak közül — dacára a kedvező időnek — 1, mond egy, tanító volt jelen. Már pedig higgyék el tanítótársaink, hogy

a tanítói tekintélyt és anyagi jóllétet nem úgy lehet megszerezni, ha az öszszeszorított ököllel követeljük, hanem ha öszszes szellemi erőnket kifejtve, valódi úgyszeretettel töltjük be szerény állásunkat. A folytonos önmivelés, az ismeretek gazdagítása, s az elvállalt munka hiv teljesítése a legbiztosabb út, a tekintély kivívására, s az anyagi jóllét megalapítására.

B-ly.

T Á R S A

Képek a családi és iskolai nevelés köréből.

II.

„Majd kinővi!”

(P. F.) Hányszor lehet hallani ezt a könnyen-kész megnyugtatót, midőn a kis gyermek hibáiról van szó: majd kinővi. Édes testvére ez ama másik jelszónak, melylyel a könnyelmű pazarló szokta magát vigasztalni: több is veszett Mohácsnál!

Gondtalanfy urnak is ilyenféle nevelési elvei voltak.

Ha gyermekei a szobában zakatoltak, kiabáltak vagy egymást boszantva visítottak, Gondtalanfy ur csendesen hevert divánján s bámulandó phlegmával olvasta a hírlapot. A gyermekek végre úgy elfoglalták az egész szobát, hogy Gondtalanfy urnak nem maradt egyéb választás, mint vagy elmenni hazulról, vagy — beküldeni őket a mama szobájába: hadd orditozzanak ott.

A mama még tovább győzte ugyan türelemmel, de a gyermekek civakodásainál még sem állhatta meg, hogy bele ne vegyüljön a dologba. Csak a volt a baj, hogy nem tudta mi módon békítse ki őket, miképpen tegyen köztük igazságot, hogy mindegyiknek igaza legyen. Eleget csilapította, kérlelte, vigasztalta, de csak anynyi volt, mintha olajat öntött volna a tüzre; a gyermekek annál mérgeesebbek lettek. Végre is mit tehetett jobbat? — adott nekik enni. Addig legalább hallgattak, a mig ettek.

Minél több meg van engedve a gyermeknek, annál többet követel. A Gondtalanfy ur gyermekei sem elégedtek meg játékszereikkel. Ha játszottak, lábra kerekedett a szobában minden mozogható; székek, asztalok, könyvek, szóval minden, a mihez csak hozzáférhettek, más helyre jutott, mint a hová Gondtalanfyné aszszony rendezte őket. Természetesen e miatt aztán néha félhónapig el kellett keresni, hol az ollót, hol a kulcsot, hol más eféle kisebb portékát; s még szerenese, ha a szoba valamelyik zúgából megkerült. Nem egyszer történt meg, hogy Gondtalanfyné aszszonynak nem volt hova leültetni vendégét, úgy elfoglalták a gyermekek az egész nappali szobát. Ha elutasította őket, lett sirás, a mit ismét mivel csendesített volna le egyébbel, mint adott nekik enni!

Egyenek, hadd nőjenek, hogy nőhessék ki hibáikat!

Ha az idő megengedte, kikerekedtek a gyermekek az udvarra, s onnan a többi utca-gyermekek közé az utcára. Volt aztán zaj, civódás, s a féktelen pajkosságoknak egész

sereg változata Köveket hajgáltak a szomszéd tel kekre, sárral dobálták az utcán menő állatokat, sőt nem ritkán az embereket is; felkapaszkodtak a szekerekre, befirkálták a falakat, megtanultak káromkodni úgy, hogy akármelyik miveletlen bakkancsosnak számot tett volna.

Gondtalanfy úr ék ez alatt csendben, nyugodtan ültek otthon; a szülői gondot és felvigyázást rábízta arra, a ki ruházza a mezők liliomait s táplálja az ég madarait.

Egyszer az egyik szomszéd, a ki bizalmasabb lábón állott Gondtalanfy urékkal, megsokalta a dolgot s figyelemztette a szülőket, hogy még sem kellene a gyermekeknek mindent megengedni s teljes szabadjokra hagyni. De Gondtalanfy ur nyugodt mosolylyal igyekezett őt megnyugtani, hogy nem kell a gyermekek csintalanságaiból olyan fontos dolgot csinálni, — majd kinővik.

— De kedves szomszéd ur! hiába várom én a kertemben, hogy a görbe növécsnek indult csemetém kinőjje görbeségét, sőt minél nagyobb lesz, annál feltünőbbé válik az elgörbülése. Ha azt akarom, hogy egyenesen nőjön, addig kell hozzá látnom, mig fiatal, gyenge és hajlítható.

Gondtalanfy ur készen volt a megnyugtató válaszzal: „Kedves szomszéd ur, a gyermek nem fa; a gyermek eszes lény, tud gondolkozni, meg tudja választani a jót a rosztól. Csak időtől kell várni. Gyermektől nem kívánhatjuk azt, hogy úgy gondolkozzék, mint egy tapasztalt, felnött nagy ember. Bizni kell, kedves szomszéd ur, az emberi természetben. Ott a lélek, ez az isteni szikra; nem hagyja ez magát!”

A szomszéd ur megesóválta fejét erre a könnyen-kész böleselkedésre. „Honnan van hát, hogy anynyi hitvány, szemét-ember van a világon, hiszen mindegyiknek van lelke?!“

Gondtalanfy ur nem tudott hamarjában mit felelni; szokott gondatlanságával odaveté: „Ugy szép a világ, ha tarka. A bolhákra is szükség van, kedves szomszéd ur, különben elrestülnének az emberek”.

Gondtalanfyné aszszony bármennyire meg is volt eddig nyugodva ama családi elv mindent helyrehozó erejében, most mégis megdőbent. Az ő anyai szive nem ilyen balhaféle szerepet szánt gyermekeinek a társadalomban. Kezdett rémleni előtte, hogy az az elv hátha így is értelmezhető: majd kinővi, de nem a gyermek a hibát, hanem a hiba magamagát, így pedig nagyon szomorú és aggodalmat keltő jelentése van. Nem is

fojthatta el, hogy fel ne sohatsón: „Istenem, de hát mit tegyek?!“

A szomszéd, a ki maga is családatya és pedig jól nevelt gyermekek atya volt, szives készséggel megígérte, hogy neveléstani jegyzeteiből közölni fogja vele a legszükségesebbeket. Mindenekelőtt pedig sürgetve ajánlá, hogy az eddigi majd kinövi-féle elv helyett tüzzétek ki a nevelés főszabályául a következőket:

„Távolíts el a gyermektől mindent, a mihez nem jó szoknia, ellenben állhatatosan ismételj vele mindent, a miről akarod, hogy második természetévé válják.“

Vegyesek.

— **Sepsi-Szentgyörgyön** a fiuk és leányok községi elemi iskolájának tanítói és tanítónői, valamint a felső leányiskola tanítói önképző körre alakultak, a melynek „hazánk népnevelésügye legnagyobb apostola“ — a b. e. Eötvös József — iránti kegyeletből „Eötvös-egylet“ címet adtak. E derék egylet működéséről már is kaptunk tudósítást, de annak egyéb adatait — térszűke miatt — csak jövő számunkban adhatjuk.

— **A zilahi m. kir. állami tanítóképezde** növendékeinek „Eötvös-kör“-e, mint a múlt évben, úgy most is, jelen febr. hó 2-án, mint a b. Eötvös József halálának évfordulati napján, jól sikerült, nyilvános emlékünnepelet rendezett, melyre az ottani összes elemi és főbb tanodák tanárain és tanítóin kívül a városi közönség is nagy számmal jelent meg. Hiszszük, hogy a nagy halott emlékének e kegyeletes felújítása csak fokozta a buzgalmat a lelkes zilahiakban azon ügy iránt, a melynek emeléséért az ünnepelet anynyit töprengett, tett és áldozott a maga dicsően megfuttatott földi pályáján. Ugyancsak Zilahról vettük a következő tudósítást is „Városunkban, a városi előjáróság helyes intézkedése folytán, a krasznautcai népiskolában több elhagyatott koldus gyermek tanul. Ezek felruházása s taneszközökkel ellátása céljából, nevezett iskola jóra törekvő fiatal tanítói — Szabó Lajos és Berentés László — január 28-án, az iskola tágas termeiben táncvigalmat rendeztek, a mely 98 frt 89 kr. tiszta jövedelmet eredményezett.“

— **Maros-Ludason**, e f. h. 5-én, a községi vegyes népiskolában, a melynek már 4 osztálya van beállítva, az azon vidéken akkor éppen körutat tett második tanfelügyelő — t. Repcsik János úr — elnökölete alatt vizsgálat tartatott. E vizsgálatról, Ludas vidékének társadalmi fő mótörától, Hanc Pál iskolaszéki elnök úrtól, kimerítő tudósítást vettünk, a melyből meggyőződünk, hogy a nevezett iskola két derék tanítója — Nyárádi Dénés és Varga József urak — egész lelkesültséggel és teljes szakértelemmel igyekeznek megfelelni szép hivatásuknak. Így aztán nem csóda, hogy a rögönözve tartott vizsgálat is anynyira fényesen sikerült, hogy a tanfelügyelő úr, a ki különben nem igen szokta pazarolni dicséreteit, teljesen elárasztotta azokkal mind a tanítókat, mind a tanítványokat. — Fogadják részünkről is az őszinte elismerés kifejezését mind a lelkes tanítók, mind pedig az illető iskolaszék igazán példás buzgalma elnöke, a ki úgyszólván maga teremtette meg ez iskolát, s a ki ma

is anynyit töpreng, fárad, buzdít és tervezget annak emeléséért.

— **Király Pál**, főgymn. tanár urtól Budapestről, megnyugtató felvilágosítást vettünk lapunk múlt száma „Lapszemlé“-jének azon részére, a melyben a nevezett t. tanár úrnak a „Magyar Tanügy“ egyik közelebbiről megjelent füzetében közzétett közlésére kérdeni mertük: hát csakugyan járta és járja az a lecke felmondatás a polg. iskolai tanárságra képesítő szóbeli vizsgálatokon? E fölvilágosítás szerint a szóban fordott képezde (a bndai) anynyival kevésbbé adhatott föl leckét a vizsgázóknak (Ezt mi sem állítottuk. Szerk.); mert „ott eddigelé csak magán úton, s legnagyobb részt vidéken készült egyének jelentkeztek; s mivel a még csak második évét élő intézetnek saját legelső növendékei csak e folyó isk. évben fogják az első polg. tanfolyamot bevégezni.“ Határozottan kijelenti továbbá a cikkíró úr, hogy neki egyáltalában nem volt szándékában egyik vagy másik intézetet lehordani, hanem csak általánosságban akart rámutatni a bajra, a mely abból származott, hogy a vizsgázók többnyire „korlátozott készültséggel“ állottak elő a vizsgálatra. Így állván a dolog, mi is kijelentjük, hogy nekünk sem volt egyáltalában szándékunkban megtámadni a budai képezdet, a melynek vezetése hogy jó kezekben van letéve, erről teljesen megvagyunk győződve. Épen ezért őszinte örömmel iejezzük ki a fölött, hogy igénytelen felszólalásunkkal alkalmat adtunk a cikkíró urnak arra, hogy maga magyarázza ki és rektifikálja azon szavait, a melyek ugy a mint formulázva voltak, nagyon is komoly és terhes vádat inovaltak azon tanintézet ellen, a melynek — a mint tudjuk — maga Király ur is csak a nem rég múltban volt egyik érdemes és buzgó tanára.

— **Bartalusnak és Egnernek** félelmes vetélytársa akadt! Legalább mi ilyet sejtünk a következő értesítésből, a mely közzététel végett küldetett be hozzánk. „Sándor Domokos és Horváth Gyula székelykereszturi á. t. képezdei tanárok, köztudomásra hozzák, hogy a magyar Weber („Énektanítási Vezérkönyv és gyakorló könyvek“ Weber J. R. berni zeneigazgató rendszere nyomán, kiváló tekintettel az osztatlan iskolára) sajtó alatt van és legkésőbb f. évi március közepéig teljesen ki lesz nyomtatva. Megrendeléseket, melyek az ezeret már is fölülhaladják, a vezérkönyvre 90, a gyakorló könyvekre 30, 35, 45 krajcárjával március közepéig még elfogad és teljesít Sándor Domokos képezdei tanár Székely-Kereszturton. Érintett határidőn túl érkező megrendelések az első kiadásból aligha teljesíthetők lesznek. Az eredeti műnek — szerzőtől legközelebbiről vett értesülésünk szerint — már első kiadása lefordított angolra, s azóta már Amerikában is több kiadást ért.“

Szerkesztői üzenetek: Faluvégi A. képezd. igazg. úrnak Zilahon. Köszönjük a pártolást s az igért közreműködést. Előnézet kérünk, hogy b. levelére még eddig nem felelhettünk. Betegség volt az akadály. Borbély S. tanár urnak u. o. Buzgó fáradozásaiért szintén fogadjuk forró köszönetünket. Zilah igazán kitett magáért! Bihary J. urnak, M.-Valkón. B. tudósításának lehetetlen volt tért szorítanunk a jelen számban, de ez is sorrendre kerül a jövőben. Török S. urnak. Br. A kérdéses műről már egy korábban beküldött bírálatnak ígértük a közlését. Egner A. urnak, Iglón. Az ön előtt is jelzett bírálatot nem adhatjuk, de valószínűleg adunk rövid időn mást. A lapot megindítottuk. B. L. urnak helyt. A beküldött „curiosum“ térszűke miatt kiszorult. Talán jobb is így, miért bántanok meg közlésével azt a különben „lelkes öreg“-et? R. P.-nak, Z.-n. Ha nem lesz nagyon terjedelmes, adjuk. Küldd csak be!

Felelős szerkesztő: **VÁRADI KÁROLY.**